

Minä, skeptikko: Tarja Koivumäki

”Olen ajellut Moskovassa Putinin panssaroidussa pidätysajoneuvossa ja tavannut venäläisiä opposition edustajia.”

OLEN TARJA VAAN, varttuneempaan keski-ikään ehtinyt paljasjalkainen stadilainen. Rakastan synnyinkaupunkiani, Kallion katuja ja porttikonkeja, aukioita ja kuppiloita. Olen laskenut rattikelkalla Frantzeninkatua ja pyöräillyt Jopolla Hesarilla. Palasin Kallioon parikymmentä vuotta sitten käytyäni vanhan maalaiskunnan puolella saattamassa maailmaan neljä lasta. Enää en muuta täältä muualle kuin krematorion kautta Malmille.

Silti koen olevani ensi sijassa eurooppalainen – tämä on tärkeä seikka. Olen syvästi tietoinen eurooppalaisesta hengenperinnöstäni. Rakkaus Eurooppaan syytyi oikeustiedettä opiskellessani, olen siis koulutukseltani juristi. Olen Antiikki-friikki, en ainoastaan roomalaisen oikeuden vuoksi, vaan myös filosofian, historian, taiteen, arkitektuurin, gastronomian...

Sänkyni yläpuolella riippuu suurikokoinen kuva Sokrateesta myrkkymalja kädessään. Hänen oletetut viimeiset sanansa kukosta ja velasta on tatuoitu ihooni kreikkaksi. (Kriton, olemme Asklepiokselle velkaa kukon. Uhratkaa se hänelle, älkää unohtako!)

Omistan valtavan määrän Antiikkia käsittelevää kirjallisuutta, myös Apiciuksen keittokirjan latinaksi ja suomeksi. Sanomattakin on selvää, että olen myös valmistanut sen mukaan Antiikin ajan ruokia – niin lähelle kuin mahdollista. Silloiset ihmiset, Pythagorasta lukuun ottamatta, söivät härkäpapuja, joten syökäämme mekin!

Pythagoraalla oli vahva negatiivinen pakkomielle ravitseviin ja herkullisiin härkäpapiihin, joista hän sai ilmavaivoja. Niitä hän taas piti elämän hengen tuhlaamisena. Meidän aikamme tiede on tuottanut sentään hiukan helpotusta entsyymipuutoksiin ja muihin ruuansulatusvaikeuksiin. Olen himokokkaaja, mutta en vakavimmasta päästä. Bene sapiat!

KUOLLEEN MIEHEN KENGÄNNAUHAT

KAIKESTA EDELLÄ KERROTUSTA JOHTUEN AJATTELEN, että auringon alla ei edelleenkään juurikaan mitään uutaa. Elän ja ajattelen kuten muinaiset eurooppalaiset, olen eurooppalainen. Eurooppa on ihana, vanha, viisas, vähän raihmainen ja sydäntäsärkevän kaunis. Eurooppa on koti.

Kävin Suomalais-venäläistä koulua. Säästyin koulussa uskonnon opetukselta, sillä en kuulunut kirkkoon. Yläasteella opiskelin elämäntutkimustietoa Humanistiliiton pitkäaikaisen puheenjohtajan Pekka Elon johdolla. Muistan vieläkin, kuinka sain silloin suorastaan valtaisan tällin oppiaineesta. Luin suuret määrät tietoteoriaa, logiikkaa, filosofian historiaa ja sen sellaista. Se mullisti maailmani, ymmärsin ajattelevani, siis olevani olemassa. Ehkä.

Olen ollut tällä tavoin rationalisti oikeastaan niin kauan kuin kykenen muistamaan.

Kuusikymmenlukulaisessa lapsuudessani opin pienestä pitäen enemmänkin tarkkailemaan ihmisten mielentiloja ja käyttäytymistä. Viideltä saunaan ja kuudelta putkaan oli sen ajan normaali elämän kuvio. Ei peloteltu kuumilla kivillä, eikä arkeen mahtunut ihmeemmin yliluonnollisia tapahtumia, jollei aikuisten sähläämistä lasketa sellaiseksi. Kuten vaikka sitä, kun löysin ekaluokkalaisena Eläintarhan koulun lähimetsiköstä hirttäytyneen miehen. Solmin kaverin kanssa miehen kengännauhat, kun ne olivat auki.

Hetken päihkältyämme päätettiin mennä kotiin kertomaan tapahtuneesta. Jostakin syystä siitä seurasi selkäsauha ja määräys sulkeutua peräkammariin ja kielto kurkkia ikkunasta, kun vainajaa vietiin pois. Vaikka mehän oltiin nähty se jo! Aikaihmissen logiikassa on aina tuntunut olevan puutteita ja siihen on ollut vaikea luottaa. Siksi olenkin pyrkinyt harjaannuttamaan omaani.

PITKÄ MATKA YHDENVERTAISEKSI KANSALAISEKSI

JO EDESMENNYT ISÄNI oli myös Kallion kasvatti, skulaksi skittaa ja sjungasi. Metskasi Hagiksen rantsussa, suulis skriinasi.

Häneltä olen perinyt rakkauden paitsi juuriini, myös taiteeseen ja kulttuuriin. Makuni on hyvin klassinen, jo koulussa kahlasin läpi Turgenevit ja Tolstoit alkukielellä, rakastan niitä edelleen. Dostojevskin Kirjoituksia kellaris-ta oli varhaisteinivuosieni ehdoton lukukokemus.

Sittemmin olen kyllä perehtynyt myös Raamatun ympärille kehkeytyneisiin ilmiöihin. Sanon ”ilmiöihin”, koska suuri osa niistä ei liity ihmisen uskonnollisiin ja maailmankuvallisiin pohdintoihin oikeastaan mitenkään.

Olen väitellyt uskontojen kontekstissa hartaasti ja pitkään aiheesta homoseksuaalisuus. Kuulun seksuaalivähemmistöön, ja ikäpolvelleni tyypillisesti olen elänyt läpi muutoksen rikollisesta sairaaksi ja lopulta lain edessä tunnustetuksi yhdenvertaiseksi kansalaiseksi. Se on ollut pitkä matka ja sisältää myös inhimillisiä tragedioita.

KOHTALAISEN KOVA VÄITTELIJÄ

SE ON TEHNYT minusta myös kansalaisaktivistin. Olen vankkumaton oikeusvaltion kannattaja ja puolesta-puhuja, sillä se on kirjaimellisesti pelastanut oman henkilökohtaisen elämäni. Sitä tarinaa en toista tässä, mutta 1980-luvulla Suomessa on vielä voinut joutua käytännössä naitetuksi vasten tahtoaan. Olen sinut henkilöhistoriani kanssa enkä kannata kaunaa. Kiitän sydämestäni suomalaisia ja suomalaista yhteiskuntaa suunnanmuutoksesta.

Samasta syystä – olosuhteiden pakosta – olen harjaantunut kohtalaisen kovaksi väittelijäksi. Tästä pitää kertoa muuan anekdootti: Osallistuin panelistina keskusteluun Turussa, vuotta ja tarkempaa yhteyttä en enää muista. Aihe liittyi luultavimmin avioliitoinstituutioon ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin, joka on ollut melkoinen kivi uskonnollisten piirien kengässä pitkään. Tuntuu ihmeelliseltä olla jonkun ventovieraan ihmisen elämässä niin merkittävässä ja kriittisessä asemassa vain olemalla olemassa jossain toisaalla ja häiritsemättä tätä mitenkään.

Keskustelussa oli tuolloin mukana silloinen piispakandidaatti ja teologian tohtori Jouni Lehikoinen. Puhuttiin sukupuolen määräytymisestä, ja teologi oli lonkalta sitä mieltä, että se on määriteltävissä housuihin kurkistamalla. Muistutin erinäisistä lääketieteellisistä ilmiöistä, jotka eivät tue tuota johtopäätöstä, mistä päädyin tieteellisten havaintojen paineessa kysymään piispaehdokkaalta, missä vaiheessa sukupuoli mahtaa ilmaantua sielun yhteyteen, kun Taivaassa kerran ei olla miehiä eikä naisia.

Tieteellisen tiedon johdonmukaisuuksien sovitteluinen yliluonnollisiin logiikkoihin on aina hedelmällistä ja hauskaa. Luulisi nimittäin, että jos kerran ihmisen ja maailman langenneisuus, perisynti, voi vaurioittaa viattoman sikiön kromosomeja, niin ”väärän sukupuolen” ek-syminen maalliseen tomumajaan olisi myös aivan mahdollinen erehdys.

Piispaehdokas päätyi kannattamaan geeneihin liittyvää selitystä: ihmisen olomuoto alkaa hedelmöityksessä, johon tarvitaan mies ja nainen tekemään yksi kokonainen Jumalan kuva, joten sielu liittyy tomumajaan myös juuri siinä hetkessä. Olisi nimittäin hassua ajatella, että sukusolulla olisi sielu.

Jumaluusoppinut keskustelukumppanini oli tyytyväinen. Mutta siitä johtui kuitenkin uusi pulma, sillä silloin tällöin sattuu niin, että syntyy identtiset kaksoiset, eli ensin on todistettavasti yksi ihmisen alku, joka kohta jakautuu kahdeksi identtiseksi alkioiksi. Tiedustelin, onko silloin teologisessa mielessä tapahtunut sielun puolittuminen, vai onko alkioon hedelmöitymisessä mennyt vahingossa kaksi sielua?

Tähän päättyi ystävällismielinen keskustelumme aiheesta...

SALALIITTOTEORIOITA EI VOI SIVUUTTAA

JÄRKEEN LUOTTAVASSA ELÄMÄNKAARESSANI on yksi poikkeus. Olen ollut huuhaakauppias. Kun viimein otin oman elämäni ohjat omiin käsiini, tarvitsin nopeasti kunnollisen elannon neljälle lapselleni. Ryhdyin luontaistuotekauppiaksi. Naiivisti kuvittelin homman liittyvän lähinnä terveelliseen ruokavalioon ja elämäntapoihin. Törmäsin valtavaan eturistiriidan korruptoimien mielten massaan, loputtomiin sepitettyihin tarinoin, pseudotieteeseen ja epäeettiseen kaupankäyntiin. Sitä ei järin kauan kestänyt, paska reissu, mutta tulipahan tehtyä, kuten sanotaan.

Toisaalta tulin ymmärtämään paremmin ihmismiel-tä, vilpittömyyden ja valheen välimaastoa, jota on kiehto-vaakin tarkkailla. Vähän kuin lapsuudessa, kun näin kielillä puhuvia uskovaisia ja ajattelin, että nuo tietävät oikeasti tuottavansa puheen tahallaan itse, mutta osaa-vat yllyttää itsensä puolittain uskomaan ääntelyn tule-van Jumalalta.

Koska olen erehtymätön tunkemaan nokkani kaik-kialle, missä asiat tuntuvat suistuvan jotenkin raiteil-taan, olen tottakai aktiivisesti seurannut salaliittoteori-oita QAnonista rokotevastaisuuteen ja 5g-hörhöilystä Illuminatiin. En ole kiinnostunut väittelystä todellisuudentajunsa menettäneiden kanssa, mutta pidän itse ilmi-ötä merkittävänä ja huolestuttavana.

Jollain tapaa kaninkoloon putoavia tuntuu yhdistävän epämääräinen kokemus siitä, että jalkojen alta puuttuu peruskallio. Mihinkään ei voi luottaa, kauna, henkilökoh-

taiset pelot ja reunalta putoamisen vaara vievät ihmisen asentoon, jossa horisontti katoaa. Kun niin käy suurelle ihmismäärälle ja heidän auktoriteeteilleen yhdellä kertaa, kyse ei ole enää marginaalisesta ilmiöstä, jonka voi sivuuttaa.

Peräsin irti liikkeelle lähteneitä pyörteitä pidän ehdottomasti haitallisimpina huuhaaseen ja vinksahantaneeseen ajatteluun liittyvinä ilmiöinä. Niihin ei järki pure, päin vastoin, jokainen perusteltu argumentti vahvistaa suistuneen motiivia ja kaninkolon olemassaolon välttämättömyyttä. Nykyaika ei ole pelastanut meitä näiltä lieveilmiöiltä.

VENÄJÄ ON SYDÄMENI AVOIN HAAVA

TÄLLAINEN ISON PYÖRÄN heittäminen tapahtuu parasta aikaa myös Venäjällä. Mahdollisesti alkujaan harkitus alkaneena, mutta nyttemmin ehdottomasti vallan otaneena. Venäjä on minulle ehdottomasti vaikein rasti. Koulutaustastani johtuen kasvuympäristööni on kuulunut aimoannos slaavilaista sentimentaalisuutta. Itselläni ei ole venäläistä sukutaustaa, mutta kävin kouluni pitkälti natiivivenäläisten kaitsennassa. Opiskelin myös yliopistolla slavistiikkaa, josta syystä ymmärrän ukrainaa hyvin. Siteitä järjenvastaisella tavalla mielenrauhaa koettelemaan suurvaltaan on myös vuosien saatossa syntynyt paljon. Olin innolla mukana toivottamassa venäläisiä tervetulleiksi eurooppalaiseen yhteistyöhön, kun se vielä näytti mahdolliselta.

Toisaalta olen ollut koko ajan tietoinen maan ja sen hallinnon kehityssuunnasta. Se haastaa ajoittain käsitystä todellisuudesta, niin kaukana venäläinen yleinen keskusteluilmapiiri on meikäläisestä. On kuin olisi ollut kaksi rinnakkaista raidetta, kaksi todellisuutta, jotka eivät kahteenkymmeneen vuoteen kohdanneet. Kaksi skenaariota, joista luontainen optimismi ja elämänhalu sai valitsemaan toisen, toivottavamman. Kunnes ne viime helmikuussa törmäsivät ja yhtyivät peruuttamattomasti ja kohtalokkaasti. Tuntuu ylivoimaiselta sulattaa eksistentiaalista uhkakuvaa, joka kuitenkin on todellinen – tai yksi mahdollinen todellisten joukosta.

Toiselta puolen Euroopassa on kiteytynyt ja vahvistunut uusi vanha kansallinen kertomus. On itsekin tullut kerrattua Ukrainan voimallista ja loisteliasta historiaa. Ukraina todella kuuluu Euroopan perillisiin, se kuljettaa Antiikin itäistä perinnettä tähän päivään. Slava Ukraini!

Tätä kirjoittaessani taisteluja käydään Hersonin alueella sijaitsevassa kylässä, jonka nimi on Gammalsvensky. Kylässä on näihin päiviin asti säilynyt pieni ruotsinkielinen yhteisö, jonka Katariina Suuri pakkosiirrätti Dniprojoen rannalle 1700-luvulla Virosta Hiidenmaalta.

Rakas Eurooppa on jälleen verenvuodatuksen näyttämönä. Ihminen ei muutu ja tyhmyys ja tietämättömyys

ovat ehtymätön luonnonvara. Rossija juontuu sanasta Rus, Kiovan Rus, joka taas juontuu ruotsalaisia tarkoittavasta sanasta. Venäjää ja sen nykyistä historiaa ei olisi ilman viikinkejä. Venäjä on sydämeni avoin haava, iha ja kammottava. Ristiriita särkee sielua. Kun ymmärrys historiasta vääristyy, hyvän elämän kuva ihmisten mielissä nyrjähtää sijoiltaan.

OLEN KÄYNYT LÄPI SKEPTIKOT JA VAPAA-AJATTELIJAT

KOEN TARPEELLISEKSI vaikuttaa omalta osaltani mailman menoon ja ymmärtää sitä. Sen vuoksi olen ajellut Moskovassa Putinin panssaroidussaa pidätysajoneuvossa ja tavannut venäläisiä opposition edustajia. Boris Nemtsovin tapasin useaan kertaan, hänet ammuttiin Kremlin edessä vuonna 2015. Monet muut ovat nyt maanpaossa tai vankilassa, kuten Aleksei Navalnyi tai Ilja Jashin. Arvostan itsensä likoon laittavia ihmisiä, jotka eivät alistu sorron edessä.

Arvostan myös Ukrainaa eurooppalaista perhettä kohti sinnikkäästi ajavia nykyhallinnon edustajia ja presidentin neuvonantajia. Seuraan heidän keskustelujaan. Ahtaassa raossa ja pakon edessä ihminen löytää usein olennaisen – niin hekin. On inspiroivaa ja opettavaistakin kuunnella heidän ajatuksiaan demokratiasta ja yhteiskunnasta yleensä. Jos meneillään olevan hulluuden jälkeen on vielä mahdollista, matkustan ilman muuta vierailulle Gammalsvenskbyyn.

Elämä antaa ja ottaa, vanhojen muistelu on sekä kirvelevää että rattoisaa, ja aina on hyvä siteerata itseään fiksumpia. Narri sanoi Kuningas Learille: ”Jos sinä, setä, olisit minun narrini, niin saisit selkääsi siitä, että olet ennen aikojasi tullut vanhaksi. - - Sinun ei olisi pitänyt vanhentua, ennenkuin olit viisastunut.” Lopulta minun isästäni tuli linnakundi. Kävin katsomassa Sörkassa. ”Pidä ittes miehenä, pyryharakka”, hän sanoi ja kielsi uskomasta mitään, mitä puhutaan. Käski ottaa itse selvää. Olen koettanut noudattaa neuvoa.

Sen vuoksi olen käynyt läpi skeptikot ja vapaa-ajattelijat. Aktiivien jälkeen olen nykyään vähän allerginen suurille intohimoille ja hiukan loitontunutkin niistä väkäämisistä. Vaikka vaalin sydämen täydestä nöyrää, mutta tinkimätöntä ja kuitenkin avointa ja ihmettelevää suhtautumista tosiasioihin, en koe tarvetta käännäntä, luennoida enkä opettaa. Riittää, kun yhteiskuntaa rakennetaan eurooppalaisen perintömme ja kouliintuneen ajattelun perustalle yksilönvapauksia kunnioittaen. Sen jälkeen kukin ajatellon tykönään mitä lystää ja kulkekoon oman tiensä.

Motto: Viimeisen hetken tullessa jääme joka tapauksessa velkaa, jos ei muuta, niin ainakin sen kukon. Älkäämme unohtako! 🌐